

Lukáš Tichý, Nikita Odintsov

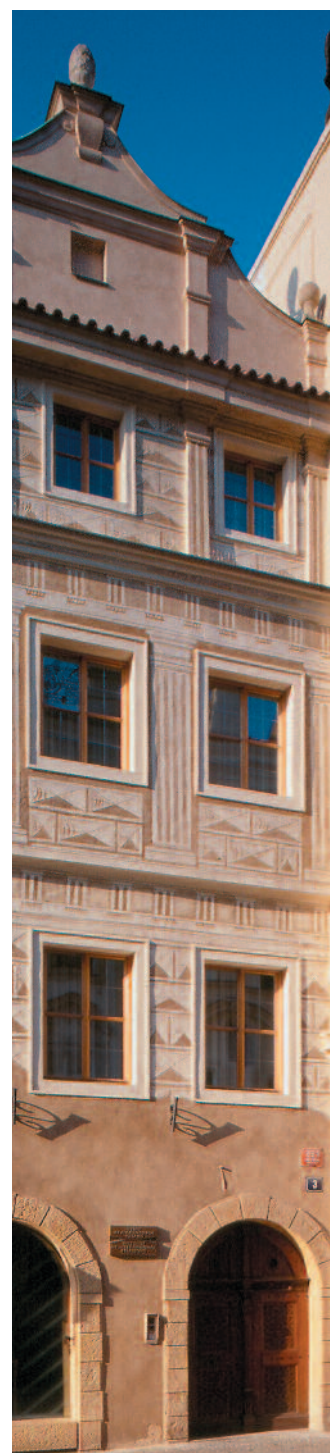
Energetika jako nástroj teroristických organizací v oblasti MENA, dopady pro EU a ČR

SHRNUTÍ A DOPORUČENÍ

Energetika jako nástroj vyhrožování či útoky na energetický sektor představují důležitou součást strategie militantních a teroristických organizací či hnutí v oblasti MENA.

Do budoucna nelze vyloučit útoky na energetický sektor v Evropě, kde by dopady záležely na rozsahu škody. Útoky proti energetickému sektoru v oblasti MENA mají však implikace zejména na postižený stát a dopad na energetickou bezpečnost EU je spíše minimální.

Česká republika společně se státy V4 by měla na půdě EU prosazovat opatření k posílení bezpečnosti unijního energetického sektoru a přepravní infrastruktury. Zároveň by EU měla podpořit opatření k zabezpečení energetické infrastruktury postižených zemí v oblasti MENA.

Úvod

Oblast Blízkého východu a severní Afriky (MENA), kde se nachází kolem 60 % světových zásob ropy a 40 % světových zásob zemního plynu, představuje klíčový region v zajištění globální energetické bezpečnosti v době, kdy ropa v současnosti reprezentuje asi 37 % a zemní plyn kolem 26 % světové spotřeby. Jakékoliv narušení či zastavení dodávek ropy a plynu ve formě zkapalněného zemního plynu (LNG) z této oblasti pak může mít negativní dopad na světovou energetickou bezpečnost a ekonomiku. To si velmi dobře uvědomují různé militantní a teroristické organizace či hnutí působící v oblasti MENA, jako např. panislámská politická hnutí Hizb ut-Tahrir a Muslimské bratrstvo, šíitské libanonské hnutí Hizballáh, palestinské politické a teroristické hnutí Hamás, kurdská teroristická organizace Kurdská strana pracujících (PKK), militantní islamistická organizace Islámský stát (IS) či islamistická teroristická organizace al-Káida, které v rámci své strategie vyhrožují útoky, využívají energetiku jako nástroj politického vydírání a nátlaku či dokonce realizují teroristické útoky na energetický sektor a doprovodnou kriminální činnost s cílem poškodit nebo ovládnout energetický sektor daného státu.

Koncept terorismu zaměřeného na sektor energetiky není striktně vymezen pouze na ozbrojené útoky proti elektrárnám, rozvodným sítím, ropné a plynárenské infrastruktuře, ropným a plynovým polím, rafinériím, podnikům na zpracování plynu, skladům s ropou a jiným energetickým sítím, zaměstnancům energetických firem, bezpečnostním pracovníkům střežícím produktovody. Tento koncept zahrnuje i nezákonnou činnost prováděnou proti těmto zařízením, jako je krádež ropy z potrubí, vyhrožování teroristickým útokem, politické vydírání nebo financování a podpora skupin, jež výše zmíněné útoky provádějí. Všeobecně lze uvést, že terorismus zaměřený na energetický sektor je kriminální aktivita proti energetickým zařízením, která způsobuje signifikantní ztráty. Útok cílený na energetický sektor představuje velkou hrozbu energetické bezpečnosti kdekoliv, kde k těmto útokům dochází nebo může dojít, přičemž možné ekonomické důsledky jsou potenciálně enormní ve vztahu k cílům útoků, jako jsou ropovody, tankery, personál, rafinerie, LNG a ropné terminály. Při zranitelnosti této přepravní infrastruktury pak jakýkoliv výpadek v dodávkách či produkci může mít vážné dopady na ekonomiky závislé na energetických zdrojích.

Činnost vybraných teroristických a militantních organizací či hnutí v regionu MENA zaměřená na oblast energetického sektoru se dá rozdělit do dvou skupin: (1) na teroristické útoky cílené proti energetickému sektoru a přepravní infrastruktuře (al-Káida, Islámský stát a PKK) a (2) na vyhrožování teroristickými útoky či vydírání/využívání energetiky jako politického nástroje (Hizballáh, Hamás, Muslimské bratrstvo a Hizb ut-Tahrir). Tato činnost teroristických organizací a hnutí v oblasti MENA pak může mít buď (1) přímé dopady na energetickou bezpečnost Evropské unie v podobě možného útoku na energetický sektor EU/ČR či energetická aktiva evropských firem v regionu MENA, nebo

(2) nepřímé dopady v podobě útoku na energetický sektor v zemi MENA, která je dodavatelem ropy či plynu do států EU včetně ČR.

Teroristické organizace a útoky na energetický sektor

1) Al-Káida

Al-Káida je globální salafisticko-džihádistická islamistická teroristická organizace, jejíž počátky vzniku jsou datovány do konce osmdesátých let minulého století. Pro al-Káidu a její odnože představuje energetika důležitou součást jejich globální strategie, která prošla řadou zásadních změn. Od odmítnutí útoků na energetickou infrastrukturu k požadavku na ochranu energetického bohatství muslimských zemí, jež by měly být energeticky a ekonomicky nezávislé na USA, přes výzvu k využívání ropy jako politického nástroje k poškození americké ekonomiky, až po spojení ropy a džihádu a výzvě k útokům na energetický sektor. Strategickým zájmem al-Káidy je

Pro al-Káidu a její odnože představuje energetika důležitou součást jejich globální strategie, která prošla řadou zásadních změn.

(1) nechat „zbankrotovat“ ekonomiku Spojených států a jejich spojenců, (2) vyhnat západní firmy z energetického průmyslu islámských zemí a (3) v omezené míře ovládnout energetický sektor daného státu pro vlastní potřeby.

V energetické strategii al-Káidy je pak možné vidět určitou nekonzistentnost. Na jednu stranu dochází k jednání a rozhodování založeném na islámu v souladu s racionalismem, kdy instrumentální cíle útoků jsou racionální a instrumentální motivy jsou ve jménu islámu. Na druhou stranu je patrné racionální rozhodování a jednání v rozporu s islámem, kdy základní cíle útoků se realizují ve jménu islámu a základní motivy jsou racionální.

Energetická strategie al-Káidy a jejich odnoží, zaměřená na útoky proti energetickému sektoru, je založena na čtyřech pilířích:

(1) al-Káida útočí na energetický sektor s cílem narušit trh s energiemi a poškodit energetický průmysl daného státu. Hlavním motivem je snaha přerušit dodávky ropy a plynu do západních zemí a Izraele a poškodit jejich energeticky náročnou ekonomiku, ale také zvýšit cenu ropy, např. v Saúdské Arábii a Egyptě;

(2) al-Káida útočí či vyhrožuje útoky na lodě a tankery s ropou a LNG proplouvající tzv. škrtícími body (*choke point*) s cílem poškodit mezinárodní dopravu a obchod s ener-

giemi. Hlavním motivem je snaha narušit dodávky ropy a LNG na Západ a oslabit světovou ekonomiku, možným terčem útoku jsou tzv. škrťící body, Hormuzský a Malacký průliv, Suezský průplav a ropovod SUMED, průliv Bab al-Mandab;

(3) al-Káida útočí na energetický sektor. Bere rukojmí s cílem destabilizovat a ekonomicky oslabit nebo potrestat svého nepřítele, získat výkupné či přitáhnout na sebe pozornost, přičemž hlavním motivem bývá snaha poškodit důvěryhodnost konkrétního státu, jenž není schopen zajistit bezpečnost, vyhnat západní firmy z islámských zemí či ovládnout zasaženou zemi (např. v Iráku, Jemenu, Alžírsku, Libyi);

(4) al-Káida v omezené míře útočí na ropná pole, přepravní infrastrukturu a rafinérie s cílem je fyzicky ovládnout a využít získaný energetický potenciál pro financování organizace a její činnosti, např. v Sýrii a Jemenu.

2) Islámský stát

Islámský stát je globální salafisticko-džihádistická, islamistická, teroristická, ale i militantní, politická a náboženská organizace původem z Iráku. Pro IS představuje energetika důležitou součástí jeho globální strategie. Hlavním energetickým zájmem IS je:

(1) efektivní využívání stávajících ropných a plynových polí na území Sýrie a Iráku a jejich další rozšiřování, např. na území Libye;

(2) zvyšování produkce ropy a plynu a financování organizace z prodeje této ropy a zemního plynu;

(3) pomocí zabírání a ovládnutí nových ropných a plynových polí a útoků na přepravní infrastrukturu ekonomicky potrestat a poškodit Západ a nepřátele IS.

Jinak řečeno, IS identifikoval ropu (a zemní plyn) jako zásadní nástroj pro přežití po-vstání, a co je daleko důležitější, také jako nástroj financování ambicí IS na vytvoření a rozšíření chalífátu.

V energetické strategii Islámského státu je pak možné vidět určitou nekonzistentnost. Na jednu stranu dochází k rozhodování a jednání ve jménu islámu z racionálních dů-

V energetické strategii Islámského státu je pak možné vidět určitou nekonzistentnost.

vodů, přičemž instrumentální cíle útoků jsou racionální a instrumentální motivy jsou v souladu s islámem. Na druhou stranu je jednání a rozhodování racionální, ale dochází ke zneužívání islámu,

přičemž základní cíle útoků jsou ovlivněny islámem a základní motivy jsou v souladu s racionalismem.

Energetická strategie IS a jeho odnoží, zaměřená na útoky proti energetickému sektoru, je založena na třech pilířích:

- (1) Islámský stát útočí na ropná a plynová pole a energetickou infrastrukturu s cílem je fyzicky ovládnout, přičemž hlavním motivem je snaha využít tento energetický potenciál pro financování vlastní organizace a její teroristické a militantní činnosti;
- (2) Islámský stát útočí na ropná a plynová pole a energetickou infrastrukturu s cílem poškodit energetický sektor daného státu. Hlavním motivem je snaha buď přerušit dodávky ropy a plynu do západních zemí a Izraele, poškodit jejich ekonomiku či omezením exportu energetických dodávek zvýšit ceny ropy. Někdy dokonce zapaluje ropná a plynová pole jako krycí manévr při ústupu;
- (3) Islámský stát útočí na energetický sektor, bere rukojmí či unáší zahraniční pracovníky s cílem destabilizovat postavení svého nepřítele nebo potrestat nepřátelský stát za jeho politiku vůči IS, získat výkupné nebo přitáhnout na sebe pozornost. Hlavním motivem bývá snaha poškodit důvěryhodnost konkrétního státu, který není schopen zajistit bezpečnost. Islámský stát útočí zejména v Iráku, Sýrii, Egyptě a Libyi či vyhrožuje teroristickými útoky na energetický sektor v Jemenu a Saúdské Arábii.

3) Kurdská strana pracujících

Kurdská strana pracujících je hierarchickou organizací gerilového typu, která svou ideologii zakládá na kombinaci marxismu a kurdského nacionalismu. Jejím cílem je vytvoření nezávislé kurdské politické jednotky v Turecku. Teroristické útoky proti energetické infrastruktuře zdaleka nedosahují takové intenzity jako útoky proti armádním a policejním cílům v Turecku, jejich počet však v poslední době vzrostl. Cílem podobných útoků je zdiskreditovat Turecko coby tranzitní zemi a podkopat postavení prezidenta Regionu iráckého Kurdistánu Masúda Barzáního, který prosazuje těsné ekonomické vztahy s Tureckem a který je v konfliktu s PKK a jinými spojeneckými organizacemi v Regionu iráckého Kurdistánu a v Sýrii. Častějším terčem teroristických útoků se proto stává ropovod Kirkúk–Ceyhan. Kurdská strana pracujících rovněž hrozila útoky proti plánovanému plynovodu z iráckého Kurdistánu do Turecka. Prostřednictvím útoků nebo hrozby útoků na energetický sektor se Kurdská strana pracujících snaží dosáhnout regionálních politických cílů, které jsou legitimizovány apelem ke kurdskému nacionalismu.

Energetika jako nástroj vyhrožování a vydírání teroristických organizací

1) Hizballáh

Hizballáh je libanonské islamistické (politicky šíitské) sociální hnutí, které disponuje vlastními ozbrojenými složkami a využívá i teroristické metody boje. Energetika jako vý-

znamná regionální otázka představuje pro Hizballáh důležitou součást strategie, jež nabízí příčinu konfrontace s Izraelem. Hlavním zájmem energetické strategie Hizballáhu je zajistit energetickou bezpečnost Libanonu, zahájit vlastní těžbu ropy a plynu na úkor Izraele, který má být poražen, a potrestat Spojené státy a jejich západní spojence.

V energetické strategii Hizballáhu je následně patrná určitá ambivalence. Na jednu stranu je jednání a rozhodování racionální, ale dochází ke zneužívání šíitského islámu, přičemž základní cíle útoků se realizují ve jménu islámu a základní motivy jsou v souladu s racionalismem. Na druhou stranu dochází k rozhodování a jednání ve jménu islámu z racionálních důvodů, přičemž instrumentální cíle útoků jsou racionální a instrumentální motivy jsou v souladu s šíitským islámem.

Energetická strategie Hizballáhu je založena na třech pilířích, jež korespondují s hlavními cíli a motivy.

(1) Hizballáh vyhrožuje teroristickým útokem na energetický sektor Izraele s cílem vojensky bránit libanonské energetické bohatství (ropa a zemní plyn) před Izraelem a zajistit energetickou bezpečnost Libanonu. Hlavním motivem je posílení stabilních dodávek a přístupu k energii, ale také požadavek na rozvoj vlastní produkce ropy a zemního plynu;

(2) Hizballáh vyhrožuje teroristickým útokem na energetický sektor Izraele s cílem poškodit svého nepřítele a odradit Izrael od produkce plynu a ropy ve sporných oblastech východního Středomoří, přičemž hlavním motivem je konfrontace a usvědčení Izraele

Energetická strategie Hizballáhu je založena na třech pilířích, jež korespondují s hlavními cíli a motivy.

z agresivní energetické politiky vůči Libanonu, na kterou hnutí nebude váhat odpovědět vojenským útokem;

(3) Hizballáh vyhrožuje či vyzývá muslimské země k užití ropy jako

politické zbraně proti Spojeným státům a západním zemím s cílem potrestat západní aktéry, tj. USA a EU. Hlavním motivem je především snaha změnit chování západních zemí vůči na ropu bohaté oblasti MENA a přimět Západ k ukončení podpory Izraele.

2) Hamás

Hamás je politicko-teroristické hnutí vycházející z islamistické ideologie, jež monopolizovalo moc v pásnu Gázy. Energetická infrastruktura nespadá mezi cíle útoků této organizace. Pásmo Gázy je z větší části závislé na dodávkách elektřiny a paliva z Izraele, proto by se teroristické útoky proti energetické infrastruktuře v Izraeli negativně odrazilo na pásnu Gázy. Cílem Hamásu je minimalizovat závislost Palestinců na dodávkách energie z Izraele. Na ideologické úrovni je tato politika motivována islamistickou a antiizraelskou ideologií, která ostatně odmítá Izraeli právo na existenci. Současně však ne-

lze racionálně hovořit o vytvoření palestinského státu, pokud jeho ekonomika bude zcela v rukou Izraele. Energetická strategie Hamásu je zaměřena na (neúspěšnou) snahu zajistit alternativní zdroje energií a zdiskreditovat konkurenční palestinskou administrativu na Západním břehu kvůli jejím energetickým dohodám s Izraelem.

3) Muslimské bratrstvo

Muslimské bratrstvo je panislámské hnutí bez jednotlivé hierarchické struktury, která by spojovala Bratrstva z různých zemí do jednotlivého systému s velením a řízením. Jejich cílem je změnit politicko-ekonomické uspořádání muslimského světa, jež by odpovídalo islámským principům. K útokům z jejich strany nedochází ani je nepodporuje. V případě egyptského Bratrstva, které se krátkodobě dostalo k moci, lze jejich ekonomický program charakterizovat jako spíše populistický než radikální. Na ideologické úrovni je přitom tento populismus zabalen do islamistické ideologie, podle které přírodní zdroje patří všem, a je nutné dosáhnout harmonie člověka s přírodou při jejich využívání. V tomto ohledu prosazují politiku udržitelného rozvoje, což je poměrně racionální prvek jejich strategie. Spolu s tím Bratrstvo a jejich strana vystupují kategoricky proti dodávkám surovin do Izraele a někteří členové dokonce volají po uvalení embarga na dodávky ropy, dokud nebude vyřešena palestinská otázka, byť v tomto případě se spíše jedná o příznak populismu než o reálný plán. Zdroje získané z prodeje surovin by ale měly být využívány k financování palestinských hnutí.

Zdroje získané z prodeje surovin by ale měly být využívány k financování palestinských hnutí.

4) Hizb ut-Tahrir

Hizb ut-Tahrir je panislámské politické hnutí, jež je aktivní nejen na Blízkém východě, ale i v Evropě a Střední Asii. Jeho cílem je založení chalífátu (teroristickou skupinu Islámský stát však neuznává). Ve svém postoji k energetice kritizuje nerovnoprávný systém mezinárodního obchodu s energetickými surovinami a volá po jeho změně. Až dojde k vytvoření chalífátu, hospodaření s přírodními zdroji má mít na starosti chalífa, který s nimi má nakládat ve prospěch ummy. Prodej přírodních zdrojů nemá sloužit k sebobohacování soukromých osob, ale má uspokojovat potřeby obyvatel. Při tom ale Hizb ut-Tahrir nevystupuje za přerušování dodávek západním zemím. Prosazuje pouze změnu podmínek takového obchodu. Jednou z hlavních změn má být prodej ropy za zlato. Islámská ekonomika obecně předpokládá zavedení monetárního systému, který bude založen na zlatém standardu. K teroristickým útokům z jeho strany nedochází a veškerá aktivita se omezuje na politický populismus a snahu o delegitimizaci součas-

ného ekonomického uspořádání a blízkovýchodních režimů. Rovněž se jedná o poměrně racionální snahu nalézt alternativní hospodářské uspořádání, které by bylo efektivnější než socialistický a kapitalistický systém.

Dopady teroristické činnosti zaměřené proti energetickému sektoru v oblasti MENA na energetickou bezpečnost EU a ČR

8

Činnost teroristických organizací či hnutí spojená s vyhrožováním útokem na sektor energetiky, nebo politickým vydíráním energetikou, ale především se samotnými teroristickými útoky proti energetickému sektoru a přepravní infrastruktuře v oblasti Blízkého východu a severní Afriky pak může mít buď (1) přímé dopady na unijní energetickou bezpečnost v podobě možného útoku na energetický sektor a infrastrukturu Evropské unie/České republiky či energetická aktiva evropských firem v regionu Blízkého východu a severní Afriky, nebo (2) nepřímé dopady v podobě útoku na energetický sektor v zemi MENA, která je dodavatelem ropy či zemního plynu do států EU, včetně ČR.

1) Přímé dopady: hrozba možného útoku v Evropě organizací z oblasti MENA

V případě menšího teroristického útoku na území EU cíleného na jeden objekt energetické infrastruktury v sektoru ropy, zemního plynu či elektřiny by dopady na energetickou bezpečnost EU či ČR byly spíše minimální, neboť všechny státy EU, včetně České republiky, mají záložní zdroje elektřiny, zásobníky s plynem a sklady a úložiště ropy a benzínu, nebo alternativní ropovody a plynovody. V případě rozsáhlé, koordinované operace, jež by počítala s velkým počtem útoků na energetickou infrastrukturu na řadě míst EU či ČR, by byl dopad na energetickou bezpečnost EU či ČR daleko větší. Takové útoky v sektoru ropy a plynu by zkomplikovaly provoz přenosové soustavy, ale neomezily by dodávky ropy či plynu. V sektoru elektřiny by v krajním případě mohly vést až k výpadkům elektrické energie.

2) Přímé dopady: reálné útoky na evropské firmy a jejich zájmy v oblasti MENA

V případě útoku na energetická aktiva evropských firem či doprovodné kriminální činnosti v oblasti Blízkého východu a severní Afriky by dopady na energetickou bezpečnost Evropské unie a České republiky byly minimální, neboť státy Blízkého východu a se-

verní Afriky nejsou pro většinu unijních členských zemí jedinými dodavateli ropy a zemního plynu. Země Evropské unie a ČR se mohou např. stát terčem vydírání ve formě požadavku na zaplacení výkupného za unesené evropské/české občany působící v energetickém průmyslu zemí oblasti MENA.

3) Nepřímé dopady: reálný a možný útok na námořní přepravní trasu v oblasti MENA

V důsledku přesycení ropného trhu a nízkého efektu útoků na tankery budou dopady z hlediska bezpečnosti dodávek pro EU/ČR minimální. Nejhorší varianta se projeví růstem cen o maximálně dva dolary za barel. V případě plynového trhu budou dopady zcela zanedbatelné, nebo žádné.

4) Nepřímé dopady: reálný a možný útok na energetický sektor v oblasti MENA

S výjimkou katastrofického scénáře útoku na saúdskoarabské ropné komplexy Abqaiq nebo Ras Tanuru budou dopady v ropném sektoru minimální. V případě trhu s plynem se tak výpadek části dodávek z Alžírsko zna-
telně dotkne pouze Španělska a Portugalska, jež je budou muset kompenzovat dodávkami LNG. Přerušování dodávek přes Jižní plynový koridor může ohrozit bezpečnost dodávek států jihovýchodní Evropy v případě, že nebude k dispozici alternativní ruský plyn.

Země Evropské unie a ČR se mohou např. stát terčem vydírání ve formě požadavku na zaplacení výkupného za unesené evropské/české občany působící v energetickém průmyslu zemí oblasti MENA.

Doporučení

Přestože na území žádného členského státu EU prozatím nedošlo k teroristickému útoku na jeho energetický sektor, nelze realizaci takového útoku v budoucnu vyloučit. Stejně tak je potřeba počítat s dalšími teroristickými útoky a doprovodnou kriminální činností zaměřenou na energetické zájmy a aktiva evropských firem v oblasti Blízkého východu a severní Afriky, ale také teroristickými útoky cílenými proti energetickému sektoru a přepravní infrastruktuře, která se v tomto regionu nachází.

1) Doporučení pro vnitřní dimenzi energetické politiky a bezpečnosti EU a ČR

- Česká republika by měla na půdě EU prosazovat vytvoření samostatné strategie věnované hrozbě útoků na energetický sektor v Evropě a oblasti MENA.
- Česká republika by, společně se zeměmi EU, měla přijmout právně závazné nástroje ve formě nařízení a směrnic v boji proti terorismu zaměřenému na sektor energetiky.
- Česká republika by v rámci Evropské komise, resp. odpovědných komisařů, měla prosazovat zřízení pracovních skupin, které by se koordinovaně zabývaly problematikou teroristických útoků na energetický sektor.
- Česká republika by na půdě EU měla prosazovat vytvoření speciálních evropských jednotek na ochranu ropné infrastruktury.
- Česká republika by na půdě EU měla prosazovat vytvoření speciálně vycvičených evropských jednotek k boji s terorismem cíleným na energetický sektor.
- Česká republika by společně se zeměmi EU měla investovat více peněz na ochranu energetické infrastruktury a do boje s terorismem cíleným proti energetickému sektoru v Evropě a oblasti MENA
- Evropská unie by se měla věnovat upevnění záruk a posílení ochrany aktiv evropských těžařských společností, ale i bank, které investují do výstavby a modernizace těžařských a zpracovatelských zařízení v zemích MENA.

2) Doporučení pro vnější dimenzi energetické politiky a bezpečnosti EU a ČR

- Členské země IEA by měly navázat spolupráci s rozvojovými zeměmi v otázce koordinace nouzového uvolňování zásob ropy v případě krize.
- Evropská unie by měla pokračovat v námořním hlídkování přepravních tras.
- Česká republika a NATO by měly podporovat partnerské země v podobě výcviku k ochraně potrubní infrastruktury či poskytování finanční pomoci pro účely nákupu speciálního vybavení.
- Česká republika by se měla účastnit výcviku iráckých pašerů, který by měl v sobě zahrnovat i výcvik ochrany kritické infrastruktury.
- Evropská unie by měla využít všechny prostředky k sankcionování finančních institucí, přes které se uskutečňují (či uskutečňovaly) finanční transakce k nákupu ropy od Islámského státu.
- Evropská unie by měla zvážit zapojení tureckých plynovodních operátorů do Evropské sítě transmisních operátorů plynu (ENTSOG).

Lukáš Tichý je výzkumným pracovníkem ÚMV zaměřeným na téma energetické bezpečnosti.

E-mail: tichy@iir.cz

Nikita Odintsov je externím spolupracovníkem ÚMV, který se zaměřuje na energetickou bezpečnost.

E-mail: odintsov@iir.cz

Tento policy paper se opírá o výsledky projektu TB940MZV003/MP07, financovaného Technologickou agenturou ČR.